

IND Bekerings getoetst

Uit het verhaal van mevr. Schuurman blijkt dat bekering een complex geheel is. We moeten ons wel realiseren dat het voor mensen die zich bekeren om meer gaat dan het hebben van een opvatting. Het gaat om een definitie van het bestaan, om existentie, om een bestaansverandering, die men over het algemeen niet aan zichzelf toeschrijft. Bekering is wat anders dan het kiezen van een opvatting, het veranderen van een opvatting, het aangaan van een levensstijl, het zich aansluiten bij een bepaalde groep, ook al speelt dat allemaal wel mee. In de beleving van de bekeerling, zeker waar het gaat om een 'christelijke' bekeerling, is het beslissend dat God zelf iets de persoon in kwestie doet. Er zit een element in van 'onteigening', van ingewijd worden in een geestelijke werkelijkheid, van een werkelijkheid die iets met mij doet.

We zijn met het thema bekering dus over het algemeen op een terrein dat verder gaat dan het hebben van een transparante levensovertuiging. Een bekeerling heeft niet helemaal de regie over zijn eigen bekering. Een bekering kan daarom ook een diffuus aspect aan zich hebben. Niet dat een bekering buiten de persoon om gaat, integendeel: het betreft de kern van het mens-zijn. Die kern wordt echter geraakt, volgens de gelovige door God, of door de Geest van God. Het springende punt daarbij is overgave, gebaseerd op vertrouwen.

We zijn natuurlijk ook weer niet op het terrein van hocus-pocus, alsof personen ineens betoverd zouden zijn. Daarom is er wel degelijk zoiets als een bekeringsweg, een proces, waarin de biografie van de betrokken persoon een rol speelt, waarin verstand en gevoel zijn betrokken, kortom: een bekeringservaring is ingebed in de levensgeschiedenis van een persoon. Omdat bekering daarmee te maken heeft, is er ook over te spreken. Een bekeerling zal dit ook doen. Wanneer daar de gelegenheid voor is, zal hij of zij aan anderen over het proces van bekering wat kunnen zeggen. Bekering heeft te maken met een toewending tot God en zowel over die toewending als over God valt iets te zeggen. Over geloof valt misschien niet te twisten, maar wel te spreken. Er mag in redelijke mate van uitgegaan worden dat een volwassen persoon die op later leeftijd zich bekeert tot het christelijk geloof, zich kan verantwoorden. Geloof is in de eerste plaats een vertrouwensrelatie, maar het is geen blind vertrouwen. Wat iemand weet, hoe ver of hoe diep dit gaat, verschilt van persoon tot persoon. Het is echter niet goed voorstelbaar dat iemand zich bekeert tot het christelijk geloof, zeker in een cultuur waarin dat niet vanzelfsprekend is, en daar niet op een betrokken manier zich over kan uitspreken.

Bekering toetsen

Is het mogelijk om iemands bekering te toetsen? In de kerk doen we dat eigenlijk niet in directe zin. Er is niet een instantie, die bekeringsverhalen van iemand toetst op waarheid. In de kerk gaat het wel om bekering en geloof, maar er is geen persoon of commissie die iemand beoordeelt op zijn of haar christenzijn. Wel speelt de vraag een rol als het gaat om *ambten*: kan aan iemand in de kerk een bepaalde bevoegdheid worden toegekend. Dan is belangrijk dat er een roepingsbesef is, en ook zal in een gesprek dan moeten blijken welke verhouding iemand zelf met God en het geloof heeft. In een ander verband speelt een zekere toetsing ook een rol, namelijk, waar mensen worden *gedoopt of worden aanvaard als belijdend lid*. Daarbij speelt een basale kennis een rol, maar ook de vraag of iemand een oprecht verlangen heeft gedoopt te worden en wat men zich daarbij voorstelt. Wie belijdend lid wordt, al of niet rond de doop, spreekt iets uit, een belijdenis. Je belijdt te geloven in God, en je belijdt ook iets over God, bijvoorbeeld dat Hij de Schepper is. Een basale vorm van kennis van het christelijk geloof mag verondersteld worden. Afhankelijk van de geloofsgemeenschap zullen hier meer of minder eisen worden gesteld. Vroeger werd iemand geacht de catechismus uit zijn hoofd te kennen, maar dat zijn tegenwoordig zeldzame eisen.

Als het gaat om de *motieven* heeft de kerk altijd grote voorzichtigheid betracht om te beoordelen of deze zuiver zijn. Over de harten oordeelt God. Wanneer iemand biecht, zal aan deze persoon vergeving worden geschonken. De kerk gaat uit van goed vertrouwen. Dat is niet een naïviteit, maar dat is het besef dat alleen God de harten kent, en dat het grensoverschrijding is van mensen te menen de harten te kennen.

Er zijn wel enigszins objectieve criteria, wanneer het gaat om de vraag naar christenzijn en christelijk leven. Die liggen in de zichtbaarheid. Wie zegt christen te zijn, maar dit niet praktiseert, *Praktiseren* duidt op een meedoen met christelijke rituelen en het in praktijk brengen van het geloof. Praktiseren impliceert een continuïteit, een duur, een gewoonte, en het impliceert een gestalte: een levensvorm, een vorm van handelen, van tonen, van doen.

De IND en de ondervraging

De IND zit voor een lastig probleem. Het is bekend dat christen-zijn een relevant gegeven is bij de inschatting of het verantwoord is iemand te laten terugkeren naar het land van herkomst. Christen-zijn kan een rede zijn iemand niet terug te sturen, dit op grond van het landsbericht van het ministerie van buitenlandse zaken. Wie zich in Iran als christen zal gedragen, kan risico's

lopen. De vraag is dan: wie zal zich daar als christen gaan gedragen? We mogen aannemen dat dit diegenen zijn, die oprecht tot het christelijk geloof zijn bekeerd. Een bekeerling zal zijn geloof op een of andere manier uiten, hoe laagdrempelig ook, en dan zal de vraag naar de veiligheid gesteld moeten worden. Dus zal de IND de vraag stellen: is een betreffende persoon oprecht bekeerd?

Er zijn mensen die voorwenden christen te zijn, om daarmee een status te krijgen. Zoals er wellicht ook mensen voorwenden homoseksueel te zijn, om diezelfde status te verkrijgen. In het geval van christen-zijn zal dit vaak bewezen worden door een 'doop-certificaat'. Van de Perzische Kores-kerk is bekend dat die in het verleden erg snel tot dopen over ging. Nu zijn ze daar wat voorzichtiger mee, maar aan de integriteit van Masoud Amini valt m.i. niet te twijfelen. Met de ondervraging van de IND om te bezien of iemand slechts voorwendt christen te zijn en of het doopbewijs slechts een papiertje is, is niets mis. Overigens, in voorkomende gevallen kan er ook contact opgenomen worden met de betreffende kerk of predikant, iets wat bij mijn weten nog nooit is gebeurd. Maar hoe dan ook, laat het duidelijk zijn dat het vanuit kerkelijke optiek ook niet aanbevolen wordt om te zeggen dat je christen bent, met als doel om daarmee een status te verkrijgen. Niet dat we al te snel klaar staan met een moreel oordeel, want een kat in het nauw maakt rare sprongen en mensen kunnen oprecht angst hebben terug te keren naar het land van herkomst en dat van alles uit de kast halen. Geloof gebruiken voor andere doeleinden dan geloof zelf is echter vanuit de optiek van de kerk dubieus en op geen enkele manier zal de kerk daaraan meewerken. Wanneer een kritische bevraging nu eenmaal hoort bij het proces van de behandeling van een asielaanvraag, is er daarom wat de kerk betreft geen enkel bezwaar dat iemands bewering christen te zijn tegen het licht wordt gehouden.

De vraag is natuurlijk wel hoe dit gebeurt. Welke criteria gelden? In een ondervraging zal de kwestie van iemand geloof en bekering aan de orde komen. Het is inzichtelijk dat van iemand gevraagd wordt te vertellen hoe hij of zij tot bekering of tot geloof is gekomen. Bij een uitnodiging om hierover te spreken zal de ondervrager zich moeten realiseren te komen op het gebied van het heilige. Dat mag en dat kan, mits de randvoorwaarden zodanig zijn, dat iemand hier ook over kan praten. Wie geconfronteerd wordt met een koude toon of een op voorhand sceptische ondervrager, kan juist als het om het heilige gaat, volkomen dichtslaan. Iemand moet zijn eigen verhaal kunnen vertellen. Open vragen zijn hierbij behulpzaam. Laat iemand zijn weg vertellen. In tweede instantie kan nader op details worden in gezoemd, met het doel een

duidelijker beeld te krijgen, en niet met het doel iemand vast te praten. Gebeurtenissen in het verleden hebben we zelf ook niet altijd meer helder op een rijtje. Wie op de weg van een bekering is, houdt er op dat moment geen rekening mee dat hij of zij ooit nog eens ondervraagd gaat worden door de IND en doet niet aan feitenverzameling. In een land als Iran zullen mensen die een rol spelen in iemands bekering vaak niet in het volle daglicht rondlopen en met visitekaartjes zwaaien. Een zekere consistentie mag verwacht worden en speelt in de beoordeling van 'geloofwaardig' zeker een rol, maar wie in een land dat in nevelen is gehuld vraagt naar het naadje van de kous, of kleine oneffenheden uitvergroot, moet zich wel afvragen of hij of zij enig benul heeft van de plaatselijke situatie.

Naast de vraag naar de weg is het natuurlijk ook relevant te vragen naar de betekenis van het geloof. Wat doet het geloof met iemand? Op welke manier wordt God ervaren? Welke betekenis heeft Christus voor de persoon in kwestie? Op welke manier onderhoudt iemand zijn of haar geloof? Wat zijn de bronnen die daarbij een rol spelen? Een even relevante vraag is die naar de ontwikkeling van het geloof nadat iemand tot bekering is gekomen. Dit alles maakt het mogelijk zich een beeld te vormen van iemands geestelijk leven. Ik vind het daarbij niet bezwaarlijk om ook in dit geval de term '*geloofwaardig*' te gebruiken, ook al betreft het hier een indruk. Ik kan me zeker voorstellen dat iemands verhaal niet geloofwaardig is, omdat er aperte inconsistenties in iemands verhaal zit, omdat iemand nauwelijks iets weet over zijn of haar geloof, omdat iemand niets weet te vertellen over de betekenis van het geloof in zijn of haar leven of de manier waarop dit geloof wordt 'geleefd'. Ik constateer overigens dat ik een aantal gevallen onder ogen heb gekregen, waarbij de IND 'niet geloofwaardig' heeft geconcludeerd, waar volgens mij van volstrekte geloofwaardigheid sprake was. Ik vind dit ernstig. Ik meen toch ook wat te weten van geestelijk leven en van zaken als geloof en bekering en ben in zulke gevallen dan zeer onaangenaam getroffen door het 'ongeloofwaardig' van de IND.

Criteria

Dat brengt mij op de zaak van de beoordeling of iemand een echt christen is. en vraag die uiteindelijk zeer precair is. De IND begeeft zich daarmee op glad godgeleerd ijs. Bekeringen zijn er in vele soorten en maten, zo is uit het verhaal van mevr. Schuurman wel duidelijk geworden. De emotionele diepte verschilt. De lengte van het bekeringsproces, de mate van bewustzijn van het proces, de mate waarin iemand kennis heeft van het christelijk geloof, de weg naar de bekering, of daar al of niet een intensieve zoektocht aan vooraf is gegaan. Het

is zeer gevaarlijk hier met sjablonen te werken. Het kan zijn dat de weg van de bekering is: 1. Er is interesse. 2. Ik ga zoeken en onderzoeken. 3. Ik trek de conclusie dat het christelijk geloof waar is ik heb gevonden en laat me dopen. Dat is een logische weg, die vaak op zal gaan, maar vaak ook niet. Het is onjuist dit als het model te zien, waar iemand aan wordt afgemeten.

Als het gaat om emotie: de ene mens is een denker, de ander een gevoelsmens. Wie zonder zichtbare emotie spreekt, is daarmee nog niet iemand die niets beleeft, en wie een wat arm gevoelsleven heeft, is daarmee nog niet iemand die niet oprecht kan geloven. De een wordt christen na een tijd van beproeven, de ander wordt het 'zomaar', het gebeurt gewoon, voor het gevoel van anderen zonder goede gronden, maar wat zijn goede gronden? Bovendien: iemand wordt ondervraagd. Is dat het moment om je diepste emoties te tonen?

Hetzelfde verhaal is van toepassing als het om kennis gaat. Wie niets weet te zeggen op de vraag naar de inhoud van het geloof, is niet geloofwaardig. Een ondervrager van de IND zal natuurlijk iemand de vraag stellen wat iemand gelooft en daar zo nodig op doorvragen. Maar je kunt hier gemakkelijk veel te ver in gaan, alsof iemand moet weten waarom hij protestant is en geen katholiek, wat het onderscheid is, hoe de bijbel in elkaar zit, teksten kan citeren, etcetera. Ik ben bang dat er massa's leden van de Protestantse Kerk voor dergelijke examenvragen zouden zakken, en dat we, als we de criteria die soms door de IND worden gehanteerd, duizenden leden uit onze registers zouden moeten schrappen.

Beoordelen of iemand een christen is, is precair. Wie in deze werkt met vooropgezette schema's heeft van bekeringen geen kaas gegeten. Je moet op dit terrein er het beste van maken, de fake-verhalen er uit halen, maar verder terughoudend zijn. Daarbij kom ik terug op wat ik aan het begin zei over de zichtbaarheid. Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? Ik heb het idee dat die vraag nauwelijks een rol speelt. Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen. Gedraagt iemand zich als een christen? Dat is de vraag die ik relevanter vind dan de vraag of iemand een helder idee heeft over de Bijbelboeken of het protestantisme.

Tenslotte, het is natuurlijk onjuist om als voorwaarde aan de IND-medewerker te stellen dat iemand zelf bekeerd is of gelovige is, om een gesprek hierover te voeren. Echter, juist omdat de vraag of iemand oprecht bekeerd is een precare vraag is, mag verondersteld worden dat de ondervrager in kwestie empathie heeft, en het verschijnsel religie op waarde weet te schatten.

Arjan Plaisier